

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

1959 – 50 - 2009

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ **È È** **κατά ΕΛΛΑΔΑΣ**

(Προσφυγή αριθ. 55484/07)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

15 Οκτωβρίου 2009

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

4. Ο προσφεύγων γεννήθηκε το 1955 και είναι κάτοικος Πάτρας. Είναι δικηγόρος στον Δικηγορικό Σύλλογο της Πάτρας.

5. Στις 10 Δεκεμβρίου 1999, ο προσφεύγων κατέθεσε στο Μονομελές Πρωτοδικείο Πατρών μία αγωγή αποζημίωσης κατά τεσσάρων φυσικών προσώπων, ζητώντας 16.425.000 δραχμές (48.202 ευρώ) ως αμοιβή. Η συζήτηση ορίστηκε για τις 13 Απριλίου 2000, ημερομηνία κατά την οποία ματαιώθηκε λόγω της διεξαγωγής των βουλευτικών εκλογών. Στις 2 Μαΐου 2000, ο προσφεύγων ζήτησε τον ορισμό μιας νέας δικασίμου. Αυτή ορίστηκε για τις 23 Νοεμβρίου 2000, ημερομηνία κατά την οποία η συζήτηση αναβλήθηκε εκ νέου με αίτημα των αντιδίκων. Στις 17 Μαΐου 2001, η συζήτηση ματαιώθηκε και πάλι εξαιτίας της αποχής των δικηγόρων. Στις 20 Μαΐου 2001, οι διάδικοι ζήτησαν τον ορισμό μιας νέας δικασίμου. Αυτή έλαβε χώρα στις 17 Ιανουαρίου 2002.

6. Στις 29 Μαρτίου 2002, το δικαστήριο κήρυξε την αγωγή απαράδεκτη για τον λόγο ότι οι τέσσερις εναγόμενοι δεν νομιμοποιούνταν παθητικά, αφού δεν ενεργούσαν για ίδιο λογαριασμό, αλλά ως μέλη του διοικητικού συμβουλίου του *Οικοδομικού Συνεταιρισμού Τραπεζοϋπαλλήλων του Νομού Αχαΐας* (εφεξής «ο συνεταιρισμός»). Το δικαστήριο έκρινε ότι ο προσφεύγων γνώριζε την κατάσταση αυτή και τον καταδίκασε στην δικαστική δαπάνη (απόφαση αριθ. 322/2003).

7. Στις 25 Αυγούστου 2002, ο προσφεύγων άσκησε έφεση, επικαλούμενος έντεκα λόγους, οι οποίοι αναπτύσσονται δια μακρών μέσα στο δικόγραφο του. Η συζήτηση ενώπιον του Εφετείου Πατρών έλαβε χώρα στις 17 Απριλίου 2003. Ο προσφεύγων παραστάθηκε αυτοπροσώπως για την υποστήριξη της υπόθεσής του ως δικηγόρος. Οι εναγόμενοι δεν παραστάθηκαν, αλλά εκπροσωπήθηκαν από τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους, οι οποίοι συζήτησαν την υπόθεση. Η διάσκεψη έλαβε χώρα στις 26 Ιουνίου 2003.

8. Στις 29 Αυγούστου 2003, με μία προδικαστική απόφαση, το Εφετείο Πατρών, επικαλούμενο τα άρθρα 254 και 245 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (βλέπε πιο κάτω), διέταξε «την επανάληψη της συζητήσεως στο ακροατήριό του, ώστε οι διάδικοι να εμφανιστούν αυτοπροσώπως και να παρέξουν τις απαραίτητες διευκρινήσεις [επί της διαφοράς]» (απόφαση αριθ. 896/2003). Στις 17 Σεπτεμβρίου 2003, ο προσφεύγων ζήτησε τον ορισμό μιας νέας δικασίμου.

9. Στις 19 Σεπτεμβρίου 2004, το Εφετείο Πατρών, με διαφορετική σύνθεση, κήρυξε βάσιμη την ένσταση των εναγομένων, την ελκόμενη από την έλλειψη παθητικής νομιμοποίησής τους. Πράγματι, αναφερόμενο σε καταθέσεις μαρτύρων και

σε άλλα έγγραφα του φακέλου, το Εφετείο έκρινε ως αποδεδειγμένο το γεγονός ότι ο προσφεύγων είχε προβεί σε πράξεις ως εντολοδόχος του συνεταιρισμού και όχι ως εκπρόσωπος των τεσσάρων φυσικών προσώπων κατά των οποίων έστρεψε την αγωγή του. Τα τελευταία ενεργούσαν ως νόμιμοι εκπρόσωποι του συνεταιρισμού και δεν ήταν επομένως προσωπικά υπεύθυνα να εξοφλήσουν τις αμοιβές που οφείλονταν από αυτόν. Το Εφετείο έκρινε ότι οι αντίθετοι ισχυρισμοί, οι οποίοι προβλήθηκαν από τον προσφεύγοντα στην έφεσή του, ήταν αβάσιμοι και έπρεπε να απορριφθούν, χωρίς άλλη διευκρίνιση. Επομένως, σημειώνοντας πάντως ότι η αιτιολογία του Πρωτοδικείου ήταν «λίγο διαφορετική και ανεπαρκής», επικύρωσε την προσβληθείσα απόφαση, απέρριψε την έφεση και καταδίκασε τον προσφεύγοντα στην δικαστική δαπάνη (απόφαση αριθ. 893/2004).

10. Στις 19 Απριλίου 2005, ο προσφεύγων άσκησε αίτηση αναίρεσης. Στην αίτησή του που αποτελούνταν από 111 σελίδες, αυτός παρουσίασε καταρχήν μία περίληψη της διαφοράς και την εξέλιξη της διαδικασίας ενώπιον των δικαστηρίων της ουσίας και, στην συνέχεια, έναν πίνακα με μία περίληψη των λόγων αναίρεσής του, με παραπομπή στα άρθρα του εσωτερικού δικαίου που επικαλούνταν σε στήριξή τους, καθώς και στις παραγράφους του δικογράφου του όπου εξέθετε έκαστο λόγο αναίρεσης. Ο προσφεύγων ανέπτυξε στην συνέχεια τους λόγους αναίρεσης. Στον πρώτο λόγο, ο οποίος παρατέθηκε σε 41 σελίδες, αυτός άρχισε αναφέροντας ένα απόσπασμα της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, μνημονεύοντας την σελίδα, την παράγραφο και το εδάφιο που αντιστοιχούσαν, και, στην συνέχεια, παρουσίασε τα δικά του επιχειρήματα για να αποκρούσει τις θέσεις του Εφετείου. Επικαλέστηκε επίσης λεπτομερώς πολλά αποδεικτικά στοιχεία, παραπονούμενος διότι το Εφετείο τα είχε αγνοήσει. Στους δεύτερο μέχρι και όγδοο λόγους του, οι οποίοι παρατέθηκαν σε 60 σελίδες, ο προσφεύγων παραπονέθηκε διότι το Εφετείο είχε εσφαλμένα απορρίψει την έφεσή του και διότι αυτό είχε παραλείψει να αποφανθεί επί ορισμένων από τα αιτήματά του, τα οποία ανέλυε σε πολλές σελίδες. Παραπονέθηκε επίσης διότι το Εφετείο θα έπρεπε να κηρύξει απαράδεκτη την ένσταση των εναγομένων, την ελκόμενη από την έλλειψη παθητικής νομιμοποίησης, για τον λόγο ότι η ένσταση αυτή ήταν αόριστη και είχε προβληθεί όψιμα. Ο προσφεύγων υπογράμμισε προς τούτο ότι είχε προβάλει την αιτίαση αυτή στην έφεσή του, αλλά το Εφετείο την είχε «αγνοήσει». Υποστήριξε ότι το δικαστήριο αυτό είχε εσφαλμένα ερμηνεύσει και εφαρμόσει το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο, θεμελιώνοντας την κρίση του πάνω σε μία εσφαλμένη εκτίμηση των καταθέσεων των μαρτύρων και πολλών εγγράφων της

δικογραφίας, αποδεικτικών στοιχείων που ο προσφεύγων ανέλυε ένα προς ένα. Στον ένατο λόγο αναίρεσής του, ο προσφεύγων αμφισβητούσε τέλος την σύνθεση του Εφετείου, υποστηρίζοντας ότι, σύμφωνα με τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, το Εφετείο θα έπρεπε να είχε την ίδια σύνθεση με εκείνη που είχε διατάξει την επανάληψη της συζήτησης. Το κείμενο της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, καθώς και εκείνο της προδικαστικής απόφασης του Εφετείου είχαν συναφθεί στην αίτηση αναίρεσης.

11. Η συζήτηση ενώπιον του Αρείου Πάγου έλαβε χώρα στις 21 Νοεμβρίου 2006. Ο προσφεύγων βεβαιώνει ότι ένας από τους δικαστές που ήταν μέλος της σύνθεσης του ανωτάτου δικαστηρίου απεβίωσε στις 18 Ιανουαρίου 2007, χωρίς όμως να αντικατασταθεί στην διάσκεψη που ακολούθησε, στις 24 Απριλίου 2007. Κατά την Κυβέρνηση, ο δικαστής αυτός είχε αντικατασταθεί προσηκόντως και, από πρόδηλη παραδρομή, το όνομα του δικαστή που τον αντικατέστησε δεν αναγράφεται στο κείμενο της εκδοθείσας από το ανώτατο δικαστήριο απόφασης.

12. Στις 31 Μαΐου 2007, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση αναίρεσης. Αναφερόμενος ειδικότερα στο άρθρο 559 παράγραφος 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (βλέπε πιο κάτω παράγραφο 13), αυτός κήρυξε απαράδεκτες τις αιτιάσεις που προβλήθηκαν με τους οκτώ πρώτους λόγους αναίρεσης, κρίνοντας, μεταξύ άλλων, ότι ο προσφεύγων δεν είχε διευκρινήσει μέσα στην αίτησή του τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων στηρίχθηκε το Εφετείο για να απορρίψει την έφεσή του. Σε ό,τι αφορούσε ειδικότερα την αιτίαση του προσφεύγοντος, σύμφωνα με την οποία το Εφετείο όφειλε να κηρύξει απαράδεκτη την αιτίαση των εναγομένων την ελκόμενη από την έλλειψη παθητικής νομιμοποίησης, ο Άρειος Πάγος την κήρυξε απαράδεκτη, για τον λόγο ότι ο προσφεύγων είχε παραλείψει να μνημονεύσει μέσα στην αίτησή του ότι είχε προβάλει την αιτίαση αυτή στην κατ'έφεση δίκη. Το ανώτατο δικαστήριο έκρινε εξάλλου ότι το Εφετείο είχε επαρκώς αιτιολογήσει την απόφασή του και ότι είχε ορθά εκτιμήσει τις αποδείξεις που είχαν προσκομιστεί ενώπιόν του. Σε ό,τι αφορά ειδικότερα την αιτίαση του προσφεύγοντος ότι το Εφετείο δεν είχε απαντήσει στα διάφορα αιτήματά του, ο Άρειος Πάγος την έκρινε απαράδεκτη, για τον λόγο ότι ο προσφεύγων είχε παραλείψει να μνημονεύσει μέσα στην αίτηση αναίρεσής του ποια ήταν τα αιτήματα αυτά. Αυτός απέρριψε τέλος τον ένατο λόγο που προβλήθηκε από τον προσφεύγοντα, για τον λόγο ότι ήταν αβάσιμος: κατά την άποψη του Αρείου Πάγου, «το Εφετείο δεν είχε διατάξει την επανάληψη της συζήτησης, σύμφωνα με το άρθρο 254 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, αλλά την

αυτοπρόσωπη εμφάνιση των διαδίκων στο ακροατήριο, σύμφωνα με το άρθρο 245 του ιδίου Κώδικα. Έτσι, δεν ήταν απαραίτητο η σύνθεση του Εφετείου να είναι η ίδια» (απόφαση αριθ. 1159/2007). Η απόφαση αυτή καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε στις 13 Ιουνίου 2007.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

13. Οι εφαρμοστέες διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας έχουν ως εξής:

Άρθρο 245 § 1

«Το δικαστήριο μπορεί, αυτεπαγγέλτως ή ύστερα από αίτηση κάποιου διαδίκου, να διατάξει οτιδήποτε μπορεί να συντελέσει στην διάγνωση της διαφοράς και ιδιαίτερα την αυτοπρόσωπη εμφάνιση των διαδίκων ή των νομίμων αντιπροσώπων τους στο ακροατήριο για την υποβολή ερωτήσεων και την παροχή διασαφήσεων σχετικών με την υπόθεση.»

Άρθρο 254

«Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την επανάληψη της συζήτησης στο ακροατήριο, η οποία έχει κηρυχθεί περατωμένη, όταν κατά τη μελέτη της υπόθεσης ή τη διάσκεψη παρουσιάζονται κενά ή αμφίβολα σημεία που χρειάζονται συμπλήρωση ή επεξήγηση (...). Η συζήτηση αυτή θεωρείται συνέχεια της προηγούμενης.»

Άρθρο 559 § 1

«Αναίρεση επιτρέπεται μόνο αν παραβιάστηκε κανόνας του ουσιαστικού δικαίου (...), αδιάφορο αν πρόκειται για νόμο ή έθιμο, ελληνικό ή ξένο, εσωτερικού ή διεθνούς δικαίου (...).»

Άρθρο 566 § 1

«Το έγγραφο της αναίρεσης πρέπει να περιέχει τα στοιχεία που απαιτούνται κατά τα άρθρα 118 έως 120, να αναφέρει την προσβαλλόμενη απόφαση, τους λόγους της αναίρεσης, αίτηση για την αναίρεση, ολική ή εν μέρει της προσβαλλόμενης απόφασης και αίτηση για την ουσία της υπόθεσης.»

Άρθρο 577 § 3

«Αν ο Άρειος Πάγος κρίνει νόμιμη και παραδεκτή την αναίρεση, εξετάζει το παραδεκτό και το βάσιμο των λόγων της.»

Άρθρο 578

«Αν το αιτιολογικό της προσβαλλόμενης απόφασης κρίνεται εσφαλμένο αλλά το διατακτικό της ορθό, ο Άρειος Πάγος απορρίπτει την αναίρεση (...).»

Σύμφωνα με την νομολογία του Αρείου Πάγου, η αίτηση αναίρεσης πρέπει να προσδιορίζει ποιος είναι ο κανόνας ουσιαστικού δικαίου που παραβιάστηκε, σε τι συνίσταται το νομικό σφάλμα, με άλλα λόγια πού βρίσκεται η παραβίαση στην ερμηνεία ή την εφαρμογή του εν λόγω κανόνα, και πρέπει επίσης να περιλαμβάνει την έκθεση των πραγματικών περιστατικών επί των οποίων στηρίχθηκε το Εφετείο για να απορρίψει το ένδικο μέσο (Άρειος Πάγος αριθ. 1507/1997, 290/2003, 237/2004).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

I. ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

14. Ο προσφεύγων παραπονείται για μία παραβίαση του δικαιώματός του για δίκαιη δίκη, όπως προβλέπεται από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθεί δικάως (...), από δικαστήριο (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...).»

A. Επί του παραδεκτού

15. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι αυτό το τμήμα της προσφυγής δεν είναι προδήλως αβάσιμο με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει εξάλλου ότι αυτό δεν προσκρούει σε κανένα άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Ισχυρισμοί των διαδίκων

16. Κατά τον προσφεύγοντα, τα εθνικά δικαστήρια διέπραξαν πολλά σφάλματα κατά την εξέταση της υπόθεσής του και αγνόησαν ορισμένες από τις αιτιάσεις του. Αυτός καταλογίζει ειδικότερα στον Άρειο Πάγο ότι επέδειξε υπερβολική τυπολατρεία, κηρύσσοντας απαράδεκτους τους ισχυρισμούς του, είτε για τον λόγο ότι δεν είχε μνημονεύσει τα πραγματικά περιστατικά πάνω στα οποία στηρίχθηκε το δευτεροβάθμιο δικαστήριο για να απορρίψει την έφεσή του είτε για τον λόγο ότι η αίτηση αναίρεσής του δεν περιελάμβανε τα αναγκαία στοιχεία για την εξέτασή τους. Σε αυτά ο προσφεύγων διακρίνει μία παραβίαση του δικαιώματός του πρόσβασης σε δικαστήριο και θεωρεί ότι ο Άρειος Πάγος επέδειξε υπερβολική τυπολατρεία και δεν διάβασε την αίτηση αναίρεσής του. Ο προσφεύγων παραπονείται επίσης για την απόρριψη του ενάτου λόγου αναίρεσής του, τον ελκόμενο από την σύνθεση του Εφετείου μετά την επανάληψη της συζήτησης, θεωρώντας ότι το σκεπτικό του Αρείου Πάγου είναι αντίθετο προς το ίδιο το κείμενο της απόφασης αριθ. 896/2003 του Εφετείου. Τέλος, ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι η σύνθεση του ανώτατου δικαστηρίου δεν ήταν νόμιμη, αφού ένας δικαστής που είχε συμμετάσχει στην συζήτηση και που απεβίωσε λίγους μήνες αργότερα, δεν είχε αντικατασταθεί κατά την διάσκεψη της υπόθεσης που ακολούθησε. Ο προσφεύγων κατέληξε σε μία παραβίαση του δικαιώματός του σε ένα ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, τόσο ενώπιον του Εφετείου όσο και ενώπιον του Αρείου Πάγου.

17. Η Κυβέρνηση αποκρούει τις θέσεις αυτές. Σε ό,τι αφορά ειδικότερα την αιτίαση την ελκόμενη από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο, η Κυβέρνηση εκτιμά εύλογο το γεγονός ότι ο αναιρεσείων υποχρεούται να εκθέσει τα πραγματικά πεπιστατικά της υπόθεσης, όπως αυτά έγιναν δεκτά από το Εφετείο μετά την διεξαγωγή των αποδείξεων. Σε αντίθετη περίπτωση, ο Άρειος Πάγος θα ήταν υποχρεωμένος να αναζητήσει ο ίδιος τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης που οδήγησαν το Εφετείο στην επίδικη ερμηνεία του εθνικού δικαίου. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο τρόπος με τον οποίο ο προσφεύγων συνέταξε την αίτηση αναίρεσής του ήταν ιδιαίτερα συγκεκριμένος, στο μέτρο που αυτός παρουσίασε ένα κείμενο δυσανάλογα μεγάλο σε σχέση με το αντικείμενο, μάλλον απλό, της διαφοράς, κείμενο που στερούνταν επίσης σαφούς δομής και στο οποίο ήταν αναμειγμένοι λόγοι αναίρεσης, αιτιάσεις και νομικά επιχειρήματα. Η Κυβέρνηση εκτιμά, εν τούτοις, ότι,

παρά το γεγονός ότι η εξέταση της αίτησης αναίρεσης αποδείχθηκε ιδιαίτερα περίπλοκη και επίπονη, ο Άρειος Πάγος εξέτασε σχολαστικά έναν προς έναν τους προβληθέντες από τον προσφεύγοντα λόγους, αιτιολογώντας πλήρως την απόφασή του. Η Κυβέρνηση καταλήγει ότι η απουσία σαφήνειας και ακρίβειας στην παρουσίαση των λόγων του προσφεύγοντος οδήγησε στην απόρριψή τους από το ανώτατο δικαστήριο. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει επιπλέον ότι καμία άλλη παραβίαση του δικαιώματος του προσφεύγοντος για δίκαιη δίκη δεν αποδείχθηκε εν προκειμένω.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Γενικές αρχές

18. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει την πάγια νομολογία του σύμφωνα με την οποία δεν έχει ως αποστολή του να υποκατασταθεί στα εθνικά δικαστήρια. Η ευθύνη της ερμηνείας της εθνικής νομοθεσίας ανήκει καταρχήν στις εθνικές αρχές και ειδικότερα στα δικαστήρια (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Garcia Manibardo*, αριθ. 38695/97, § 36, CEDH 2000-II). Εξάλλου, το «δικαίωμα σε δικαστήριο», του οποίου το δικαίωμα πρόσβασης συνιστά μία ιδιαίτερη πλευρά, δεν είναι απόλυτο και προσφέρεται σε περιορισμούς, οι οποίοι γίνονται σιωπηρά δεκτοί, ειδικότερα ως προς τους όρους του παραδεκτού μιας προσφυγής, διότι απαιτεί από την ίδια την φύση του μία ρύθμιση από το Κράτος, το οποίο απολαμβάνει ως προς τούτο μιας συγκεκριμένης διακριτικής ευχέρειας. Εν τούτοις, οι περιορισμοί αυτοί δεν θα μπορούσαν να περιορίσουν την ανοικτή πρόσβαση ενός διοικούμενου κατά τρόπο ή σε βαθμό ώστε το δικαίωμά του σε δικαστήριο να θιγεί στην ίδια την ουσία του. Τέλος, δεν συμβιβάζονται με το άρθρο 6 § 1, παρά μόνον αν τείνουν προς θεμιτό σκοπό και αν υφίσταται εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του διωκόμενου σκοπού (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Edificaciones March Gallego S.A. κατά Ισπανίας*, απόφαση της 19 Φεβρουαρίου 1998, *Recueils des arrêts et décisions* 1998-I, σελ. 290, § 34). Πράγματι, το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο θίγεται όταν η ρύθμισή του παύει να εξυπηρετεί τους σκοπούς της ασφαλείας του δικαίου και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και αποτελεί ένα είδος φραγμού που εμποδίζει την επί της ουσίας εξέταση της υπόθεσης του διοικούμενου από το αρμόδιο δικαστήριο.

19. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επιπλέον ότι το άρθρο 6 της Σύμβασης δεν υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα Κράτη να θεσπίσουν εφετεία ή ακυρωτικά δικαστήρια

(βλέπε, ειδικότερα, *Delcourt κατά Βελγίου*, απόφαση της 17 Ιανουαρίου 1970, série A no. 11). Εν τούτοις, αν υπάρχουν τέτοια δικαστήρια, οι εγγυήσεις του άρθρου 6 πρέπει να τηρούνται, ειδικότερα ως προς την εξασφάλιση στους διαδίκους ενός πραγματικού δικαιώματος πρόσβασης στα δικαστήρια προκειμένου αυτά να αποφασίσουν επί των αμφισβητήσεων των σχετικών με τα «δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους αστικής φύσεως» (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Brualla Gómez de la Torre κατά Ισπανίας* της 19 Δεκεμβρίου 1997, § 37, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-VIII). Εξάλλου, η συμβατότητα των περιορισμών που προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο προς το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο, το οποίο αναγνωρίζεται από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης εξαρτάται από τις ιδιαιτερότητες της επίδικης διαδικασίας και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο της δίκης που διεξήχθη μέσα στην εθνική έννομη τάξη και ο ρόλος που έπαιξε σε αυτήν το ανώτατο δικαστήριο, αφού οι προϋποθέσεις του παραδεκτού μιας αίτησης αναίρεσης μπορούν να είναι πιο αυστηρές από εκείνες μιας έφεσης (*Khalifaoui κατά Γαλλίας*, αριθ. 34791/97, CEDH 1999-IX).

20. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει τέλος ότι η ρύθμιση του τύπου της άσκησης μιας προσφυγής στοχεύει στην εξασφάλιση της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και του σεβασμού, ιδιαίτερα, της αρχής της ασφαλείας του δικαίου. Εν τούτοις, οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να μπορούν να αναμένουν ότι οι κανόνες αυτοί θα εφαρμοστούν (*Miragall Escolano και λοιποί κατά Ισπανίας*, αριθ. 38366/97, 38688/97, 40777/98, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 41446/98, 41484/98, 41487/98 και 41509/98, § 33, CEDH 2000-I).

21. Εν τούτοις, το Δικαστήριο έχει κρίνει πολλές φορές ότι η εφαρμογή εκ μέρους των εθνικών δικαστηρίων συγκεκριμένου τύπου που πρέπει να τηρείται για την άσκηση μιας προσφυγής μπορεί να παραβιάσει το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο. Το ίδιο ισχύει όταν η υπερβολικά τυπολατρική ερμηνεία της συνήθους νομιμότητας εκ μέρους ενός δικαστηρίου εμποδίζει, τοις πράγμασι, την επί της ουσίας εξέταση μιας προσφυγής ασκηθείσας από τον ενδιαφερόμενο (*Běleš και λοιποί κατά Δημοκρατίας της Τσεχίας*, αριθ. 47273/99, § 69, CEDH 2002-IX, *Zvolský και Zvolská κατά Δημοκρατίας της Τσεχίας*, αριθ. 46129/99, § 55, CEDH 2002-IX).

β) Εφαρμογή των πιο πάνω αναφερομένων αρχών στην παρούσα υπόθεση

22. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο σημειώνει καταρχήν ότι ο Άρειος Πάγος κήρυξε απαράδεκτες τις αιτιάσεις που προβλήθηκαν με τους οκτώ

πρώτους λόγους αναίρεσης του προσφεύγοντος, θεωρώντας, μεταξύ άλλων, ότι ο τελευταίος δεν είχε μνημονεύσει στην αίτηση αναίρεσής του τα πραγματικά περιστατικά πάνω στα οποία στηρίχθηκε το δευτεροβάθμιο δικαστήριο για να απορρίψει την έφεσή του (βλέπε πιο πάνω παράγραφο 12). Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο εφαρμοσθείς από το ανώτατο δικαστήριο κανόνας για να αποφανθεί επί του παραδεκτού των λόγων αυτών είναι μία κατασκευή της νομολογίας: δεν απορρέει από μία συγκεκριμένη δικονομική διάταξη, αλλά από τον συνδυασμό τεσσάρων άρθρων του κώδικα πολιτικής δικονομίας. Εν συντομία, το ανώτατο δικαστήριο ορίζει ως προς το σημείο αυτό μία προϋπόθεση του παραδεκτού αναφερόμενη στην σαφήνεια των λόγων αναίρεσης.

23. Επίσης, αυτός ο νομολογιακός κανόνας υπακούει, γενικά, στις απαιτήσεις της ασφαλείας του δικαίου και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης. Όταν ο αναιρεσείων παραπονείται κατά του Εφετείου για μία εσφαλμένη εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών σε σχέση με τον εφαρμοσθέντα κανόνα δικαίου, φαίνεται εύλογο να ζητείται από αυτόν να εκθέσει μέσα στην αίτηση αναίρεσής του τα πραγματικά περιστατικά που έγιναν δεκτά από το Εφετείο. Ελλείψει αυτού, το ανώτατο δικαστήριο δεν θα ήταν σε θέση να ασκήσει τον ακυρωτικό έλεγχο του έναντι της προσβληθείσας απόφασης. Θα ήταν υποχρεωμένο να προβεί σε μία νέα παραδοχή των αρμοζόντων πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης και να τα εκτιμήσει το ίδιο σε σχέση με τον κανόνα δικαίου που εφαρμόστηκε από το Εφετείο. Το ενδεχόμενο αυτό δεν θα μπορούσε να γίνει δεκτό, διότι θα ισοδυναμούσε με αξίωση από το ανώτατο δικαστήριο να διατυπώσει το ίδιο τους λόγους αναίρεσης που υποτίθεται ότι υποβάλλονται στην κρίση του. Συμπερασματικά, ο νομολογιακός κανόνας που εφαρμόστηκε εν προκειμένω συμβιβάζεται με την ιδιαιτερότητα του ρόλου του Αρείου Πάγου, ο έλεγχος του οποίου περιορίζεται στην τήρηση του νόμου (βλέπε, προς τούτο, *Μπρέχος κατά Ελλάδας* (déc.), αριθ. 7632/04, 11 Απριλίου 2006).

24. Δεν μπορεί εν τούτοις να υποστηριχθεί εν προκειμένω ότι η αίτηση αναίρεσης του προσφεύγοντος επιβάρυνε τον Άρειο Πάγο με την υποχρέωση να προβεί σε μία νέα παραδοχή των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης, τα οποία, επιπλέον, ήταν σχετικά απλά. Το Δικαστήριο σημειώνει πράγματι ότι στον πρώτο λόγο αναίρεσής του, εκτιθέμενο σε 41 σελίδες, ο προσφεύγων άρχισε αναφέροντας ένα απόσπασμα της προσβληθείσας απόφασης, μνημονεύοντας την σελίδα, την παράγραφο και το εδάφιο που αντιστοιχούσαν και, στην συνέχεια, παρουσίασε τα δικά του επιχειρήματα για να αποκρούσει τις θέσεις του Εφετείου. Το Δικαστήριο

σημειώνει, εξάλλου, ότι το κείμενο της αναιρεσιβληθείσας απόφασης, καθώς και εκείνο της προδικαστικής απόφασης του Εφετείου, είχαν συναφθεί στην αίτηση αναίρεσης. Ακόμη κι αν είναι αλήθεια ότι ο προσφεύγων περιέπλεξε υπερβολικά την παρουσίαση των λόγων αναίρεσής του, το Δικαστήριο εκτιμά ότι το γεγονός να του αντιταχθεί ότι δεν παρέθεσε στην αίτηση αναίρεσής του τα πραγματικά περιστατικά που το Εφετείο είχε δεχθεί για να απορρίψει την έφεσή του, συνιστά μία προσέγγιση υπερβολικά τυπολατρική, η οποία, εν προκειμένω, εμπόδισε τον προσφεύγοντα από το να τύχουν οι αιτιάσεις του μιας επί της ουσίας εξέτασης εκ μέρους του Αρείου Πάγου (βλέπε, προς τούτο, *Λιακοπούλου*, αριθ. 20627/04, 24 Μαΐου 2006, *Ευσταθίου και λοιποί*, αριθ. 36998/02, 27 Ιουλίου 2006, *Ζουμπουλίδης*, αριθ. 77574/01, 14 Δεκεμβρίου 2006, *Βασιλάκης*, αριθ. 25145/05, 17 Ιανουαρίου 2008, *Κοσκινά και λοιποί*, αριθ. 2602/06, 21 Φεβρουαρίου 2008).

25. Ενόψει των προηγούμενων σκέψεων, το Δικαστήριο εκτιμά ότι εν προκειμένω ο περιορισμός του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο που επιβλήθηκε στον προσφεύγοντα δεν είναι ανάλογος προς τον διωκόμενο σκοπό της εξασφάλισης της ασφαλείας του δικαίου και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης.

26. Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο του προσφεύγοντος. Το συμπέρασμα αυτό απαλλάσσει το Δικαστήριο να εξετάσει τα άλλα παράπονα που προβλήθηκαν από τον προσφεύγοντα ως προς το δίκαιο της επίδικης διαδικασίας.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

27. Ο προσφεύγων παραπονείται ότι η διάρκεια της διαδικασίας παραγνώρισε την αρχή της «λογικής διάρκειας», όπως αυτό προβλέπεται από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης.

28. Η Κυβέρνηση αποκρούει την θέση αυτή.

29. Η περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπόψη άρχισε στις 10 Δεκεμβρίου 1999, με την κατάθεση της αγωγής στο Μονομελές Πρωτοδικείο της Πάτρας, και περατώθηκε στις 31 Μαΐου 2007, με την απόφαση αριθ. 1159/2007 του Αρείου Πάγου. Αυτή διήρκεσε επομένως επτά χρόνια και περισσότερο από πέντε μήνες για τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας.

A. Επί του παραδεκτού

30. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι αυτό το τμήμα της προσφυγής δεν είναι προδήλως αβάσιμο με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει εξάλλου ότι αυτό δεν προσκρούει σε κανένα άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

31. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μιας διαδικασίας εκτιμάται σύμφωνα με τις συνθήκες της υπόθεσης και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που έχουν καθιερωθεί από την νομολογία, και ειδικότερα την πολυπλοκότητα της υπόθεσης, την συμπεριφορά του προσφεύγοντος και εκείνη των αρμοδίων αρχών, καθώς και της σημασίας της διαφοράς για τους ενδιαφερόμενους (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 30979/96, § 43, CEDH 2000-VII).

32. Το Δικαστήριο έχει χειριστεί πολλές φορές υποθέσεις που εγείρουν ζητήματα παρόμοια με εκείνα της προκείμενης υπόθεσης και έχει διαπιστώσει την παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης (βλέπε την πιο πάνω απόφαση *Frydlender*).

33. Αφού εξέτασε όλα τα στοιχεία που του υποβλήθηκαν, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η Κυβέρνηση δεν εξέθεσε κανένα γεγονός ή επιχείρημα που να μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικό συμπέρασμα στην παρούσα περίπτωση. Λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας του επί του ζητήματος αυτού, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, εν προκειμένω, η διάρκεια της επίδικης διαδικασίας είναι υπερβολική και δεν συνάδει προς την απαίτηση της «λογικής προθεσμίας».

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΑΡΙΘ. 1

34. Επικαλούμενος το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1, ο προσφεύγων παραπονείται τέλος για μία παραβίαση του δικαιώματός του για σεβασμό της περιουσίας του. Κατ'αυτόν, τα σφάλματα που διαπράχθηκαν από τα εθνικά δικαστήρια κατά την εξέταση της υπόθεσής του τον εμπόδισαν να εισπράξει τα ποσά που ζητούσε με την αγωγή του.

Επί του παραδεκτού

35. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η επικαλούμενη απαίτηση του προσφεύγοντος δεν μπορεί να εκληφθεί ως «περιουσία» με την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1, αφού αυτή δεν διαπιστώθηκε από δικαστική απόφαση έχουσα ισχύ δεδικασμένου. Αυτή είναι όμως η προϋπόθεση για να είναι μία απαίτηση βεβαία και απαιτητή και, συνεπώς, προστατευόμενη από το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Ελληνικά Διύλιστήρια Στραν και Στρατής Ανδρεάδης κατά Ελλάδας*, απόφαση της 9 Δεκεμβρίου 1994, série A, no. 301-B, σελ. 84, § 59).

36. Ειδικότερα, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, ενόσο η υπόθεσή του εκκρεμούσε ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, η αγωγή του δεν γεννούσε, για λογαριασμό του προσφεύγοντος, κανένα δικαίωμα για απαίτηση, αλλά μόνον το ενδεχόμενο να εισπράξει τέτοια απαίτηση. Έτσι, υπενθυμίζει ότι η αξίωση του προσφεύγοντος απορρίφθηκε μετά την επίδικη διαδικασία και εκτιμά ότι, ακόμη και αν ο δίκαιος χαρακτήρας της διαδικασίας αυτής μπορεί να τύχει κριτικής, δεν θα μπορούσε εν τούτοις να εικάσει την ύπαρξη δικαιώματος υπέρ του προσφεύγοντος να εισπράξει τα αιτηθέντα στην αγωγή του ποσά. Συνεπώς, οι αποφάσεις που απέρριψαν την αγωγή του δεν μπόρεσαν να γεννήσουν υπέρ του μία απαίτηση προστατευόμενη από το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1.

37. Συνεπώς, αυτό το τμήμα της προσφυγής είναι προδήλως αβάσιμο και πρέπει να απορριφθεί κατ'εφαρμογήν του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

38. Το Άρθρο 41 της Σύμβασης ορίζει:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

39. Ο προσφεύγων ζητεί 48.202 ευρώ για την υλική ζημία του. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί στο ποσό που αποτελούσε το αντικείμενο της διαφοράς ενώπιον των

εθνικών δικαστηρίων. Ο προσφεύγων ζητεί επίσης 20.000 ευρώ για την ηθική βλάβη που υπέστη.

40. Η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει το αίτημα της αποκατάστασης της υλικής ζημίας. Υποστηρίζει εξάλλου ότι μία διαπίστωση της παραβίασης θα αποτελούσε αφ'εαυτής επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη ή, επικουρικός, ότι το ποσό που θα επιδικαστεί για την αιτία αυτή δεν πρέπει να υπερβεί τις 3.000 ευρώ.

41. Το Δικαστήριο δεν διακρίνει αιτιώδη συνέφεια μεταξύ της διαπιστωθείσας παραβίασης και μιας οποιασδήποτε υλικής ζημίας, την οποία υπέστη ο προσφεύγων. Πρέπει συνεπώς να απορριφθεί αυτό το τμήμα των αξιώσεών του. Αντιθέτως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο προσφεύγων μπορεί να αξιώσει την αποκατάσταση της ηθικής βλάβης που υπέστη εξαιτίας της παραβίασης του δικαιώματός του πρόσβασης σε δικαστήριο, καθώς και του δικαιώματός του να εκδικαστεί η υπόθεσή του μέσα σε λογική προθεσμία. Αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση, το Δικαστήριο του επιδικάζει το ποσό των 6.500 ευρώ για την αιτία αυτή, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

42. Ο προσφεύγων αξιώνει επίσης, στην βάση τιμολογίων που προσκομίζει, 3.015,93 ευρώ για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκε ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και 595 ευρώ για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου. Αυτός αξιώνει επιπλέον, χωρίς να προσκομίσει τιμολόγιο ή απόδειξη είσπραξης αμοιβής, 2.000 ευρώ για άλλα έξοδα και δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκε μέσα στο πλαίσιο της επίδικης διαδικασίας και επαφίεται στην κρίση του Δικαστηρίου για τον καθορισμό του ύψους του ποσού που θα επιδικαστεί για την αιτία αυτή.

43. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το επιδικαστέο για την αιτία αυτή ποσό δεν μπορεί να υπερβεί τα 500 ευρώ.

44. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης στη βάση του άρθρου 41 προϋποθέτει την απόδειξη της πραγματικότητας, της αναγκαιότητάς τους και, επιπλέον, του εύλογου χαρακτήρα του ύψους τους (*Ιατρίδης κατά Ελλάδας* [GC], no. 31107/96, § 54, CEDH 2000-XI).

45. Εν προκειμένω, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που έχει στην διάθεσή του και των πιο πάνω αναφερομένων κριτηρίων, το Δικαστήριο κρίνει

εύλογο να επιδικάσει στον προσφεύγοντα 500 ευρώ για την αιτία αυτή, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

46. Το Δικαστήριο κρίνει προσηκόν να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή ως προς τις αιτιάσεις τις ελκόμενες από το δίκαιο και την διάρκεια της διαδικασίας και απαράδεκτη κατά τα λοιπά.

2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης ως προς το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο.

3. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης ως προς την διάρκεια της διαδικασίας.

4. *Αποφαίνεται* ότι δεν συντρέχει λόγος να εξετασθούν οι υπόλοιπες αιτιάσεις οι ελκόμενες από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης.

5. *Αποφαίνεται*

α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στον προσφεύγοντα, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 6.500 (έξι χιλιάδες πεντακόσια) ευρώ για ηθική βλάβη και 500 (πεντακόσια) ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος,

β) ότι, από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, τα ποσά αυτά θα προσαυξηθούν με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

6. Απορρίπτει το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 15 Οκτωβρίου 2009 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

André Wampach

Αναπληρωτής Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 8 Φεβρουαρίου 2010

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετροτσόπουλος